

1999-08-12

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

Styrelsen för
Nordbanken AB (publ.)
105 71 STOCKHOLM

Undersökningar av Nordbanken AB (publ.)

Finansinspektionen fattar följande

BESLUT

1. Finansinspektionen meddelar Nordbanken AB (publ.) varning jämlikt 6 kap. 9 a § första stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse avseende den verksamhet som omfattar handel med finansiella instrument för annans räkning i eget namn.
2. Nordbanken AB (publ.) skall
  - senast den 1 november 1999 inkomma med redogörelse för hur beslutade åtgärder beträffande Nordbanken Aktier har genomförts,
  - senast den 30 december 1999 inkomma med redogörelse för resultatet av projektgruppens arbete avseende utveckling av en sammanhållen och övergripande styrning och kontroll av samtliga risker,
  - senast den 30 december 1999 inkomma med redogörelse för resultatet av arbetet med delprojektet avseende operativa risker samt
  - senast den 30 december 1999 inkomma med redogörelse för hur de av bankens internrevision påpekade bristerna inom Nordbanken Trading har åtgärdats.
3. De iakttagelser och bedömningar inspektionen har gjort av bankens styrning, interna kontroll och riskhantering kommer att överlämnas till den finska tillsynsmyndigheten för dess prövning och bedömning.

Hur man överklagar beslut under punkt 1 och 2 framgår av bilaga.

---

1. Bakgrund

Finansinspektionen har under hösten 1998 och våren 1999 genomfört undersökningar av Nordbanken AB (publ.) (banken) vilka remitterats till banken den 22 januari och den 11 juni 1999. Banken har yttrat sig den 25 mars och den 29 juni 1999 med anledning av Finansinspektionens skrivelser.

Under hösten 1998 påbörjade inspektionen, i samarbete med den finska tillsynsmyndigheten, undersökningar av den interna kontrollen i såväl Nordbanken som Merita Bank och MeritaNordbanken. Mot bakgrund av att det uppdagades oegentligheter dels inom Nordbanken Trading Malmö, dels inom Nordbanken Aktier har Finansinspektionen under våren 1999 genomfört undersökningar av nämnda enheter inom banken.

2. Undersökning av styrning, intern information och intern kontroll

Finansinspektionens iakttagelser

Finansinspektionen har i skrivelse den 22 januari 1999 framfört iakttagelser gjorda i samband med undersökningen av den interna kontrollen i banken. Främst har frågan om bankens organisations- och rapporteringsstruktur samt riskhantering kommit i fokus. Bland annat påtalade inspektionen att Koncernstab Säkerhet som ansvarar för utveckling, inriktning, samordning och tillsyn av koncernens säkerhetsarbete avseende administrativa och legala risker, inte har rapporterat till styrelsen utan enbart till Styrgrupp Säkerhet inom MeritaNordbanken-koncernen. Styrgrupp Säkerhet är ett beslutande och kontrollerande organ för administrativa och tekniska risker. Vidare påtalades att Koncernstab Säkerhet har fastställt bankens övergripande säkerhetspolicy. Inspektionen framförde också att det i många instruktioner saknas uppgift om vilken beslutsnivå som fastställts respektive instruktion och när det skett.

Nordbankens yttrande

Av styrelsens yttrande den 25 mars 1999 framgår att:

- i den nya instruktionssamlingen anges vilket organ som fastställts, respektive godkänt de enskilda instruktionerna och även när så skett,
- vederbörlig information faktiskt avges i den utsträckning som är erforderlig men att tydlighet i styrelseprotokoll skall beaktas,
- påpekanden avseende säkerhetspolicy och rapportering från Koncernstab Säkerhet har beaktats.

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

I bankens yttrande den 29 juni 1999 framhålls att frågorna om styrning, intern information och kontroll måste betraktas med utgångspunkt från att de två bankerna fungerar inom ramen för den gemensamma MeritaNordbanken-koncernen.

Vidare framgår av bankens yttrande att i syfte att utveckla en sammanhållen och övergripande styrning och kontroll av samtliga risker inom koncernen har styrelsen tillsatt en projektgrupp bestående av koncernledningsmedlemmarna. Inom projektet ingår även ett delprojekt att se över operativa risker. I denna del skall även ingå externa specialister.

Finansinspektionens bedömning

Ansvaret för den interna kontrollen åvilar bankens styrelse som har att vägleda och övervaka den verkställande ledningen. För bankens vidkommande kan konstateras att de styrelseledamöter som skall vägleda och övervaka den verkställande ledningen i banken till huvuddelen själva utgör även den verkställande ledningen i banken såväl som koncernledning i MeritaNordbanken. Detta förhållande ställer i sin tur mycket stora krav på styrelsen i MeritaNordbanken Abp men fråntar på intet sätt styrelsen i banken dess ansvar enligt svensk lagstiftning som ytterst ansvarigt organ för banken som bl.a. har att fastställa övergripande säkerhetspolicy för banken.

De händelser som inträffat inom Nordbanken Trading Malmö och inom Nordbanken Aktier visar att det finns svagheter i hanteringen av operativa risker inom bankens organisation.

Frågeställningarna inom inspektionens undersökning av bankens styrning, intern information och intern kontroll har främst fokuserat på bankens organisations- och rapporteringsstruktur samt riskhantering. Dessa frågor bör lämpligen prövas i ett koncernperspektiv. Eftersom den finska tillsynsmyndigheten har det övergripande tillsynsansvaret över MeritaNordbanken-koncernen anser Finansinspektionen att i denna del skall inspektionens iakttagelser och bedömningar av ärendet överlämnas till den finska myndigheten för prövning och bedömning.

3. Undersökning av Nordbanken Trading Malmö

Finansinspektionens iakttagelser

En befattningshavare inom bankens verksamhet vid Trading Malmö uppges ensam ha manipulerat affärsredovisningen vid nämnda verksamhet under åren 1989-1997. I samband med bokslutsarbetet för år 1997 upptäcktes i januari 1998 en differens på konto för "intern clearing" på närmare 62 milj.kr. Differensen upptäcktes av den lokala administrationen vid Trading Malmö.

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

Differensen som identifierats har sin bakgrund i att valutaväxlingsaffärer, dvs. köp och försäljning av utländsk valuta interbank eller gentemot kund, skall bokföras via ovannämnda konto på affärsdagen samt regleras via Riksbanksclearingen på likviddagen som infaller två bankdagar efter affärsdagen. De finansiella instrument som omfattas av oegentligheterna utgörs av transaktioner i utländsk valuta.

De risker banken primärt varit utsatt för i detta sammanhang är operativa risker och då främst administrativa risker. Att banken p.g.a. bristande administrativa system och rutiner får en okänd position i valuta, dvs. valutaexponering med tillhörande valutakursrisk, ledde sannolikt till att banken i samband med devalveringen i Sverige 1992 fick en negativ resultat effekt på denna valutaexponering.

Det kan konstateras att ett antal verifikationer saknas samt beträffande rättelseverifikationer att dessa i vissa fall är bristfälligt upprättade.

Beträffande händelsen vid Nordbanken Trading Malmö kan konstateras att väsentliga kontrollfunktioner inom banken synes ha brustit i efterlevnaden av gällande externa och interna regelverk, i synnerhet med tanke på att händelsen kunnat pågå under mycket lång tid innan den upptäcktes.

Under den aktuella tidsperioden förelåg brister i den interna kontrollen för Trading, såväl centralt i Stockholm som lokalt i Malmö p.g.a. att:

- organisation och styrning tidvis har varit oklar,
- instruktioner och policys har inte av allt att döma varit ett prioriterat område,
- de administrativa resurserna har varit knapphändiga och med stort beroende av nyckelpersoner,
- dualitetsprincipen inte har iakttagits,
- infrastrukturen i redovisningen har varit undermålig med avseende på möjligheterna att utöva en intern kontroll,
- avstämning av positioner och resultat/resultatanalys har haft stora inslag av manuella rutiner betingade av brister i kontostrukturen, vilket försvårade arbetet.

Nordbankens yttrande

I styrelsens yttrande den 29 juni 1999 framhålls bl.a. att:

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

- Finansinspektionens preliminära bedömning huvudsakligen rör tidigare förhållanden, vilka sedan flera år saknar aktualitet,
- ett omfattande arbete har lagts ned på att förbättra den interna kontrollen,
- dagens kvalitet avseende operativa risker och intern kontroll inom tradingverksamheten måste anses ligga på en erforderligt hög nivå.

Styrelsens yttrande innehåller en omfattande redogörelse över de åtgärder som vidtagits för att stärka den interna kontrollen från 1997 och framåt.

Vidare avstår styrelsen i sitt yttrande från att kommentera huruvida konstaterade brister skall anses utgöra avvikelser från bokföringslagens regler mot bakgrund av att banken redan vidtagit eller planerar att vidta åtgärder avseende i princip samtliga av inspektionen redovisade brister.

Finansinspektionens bedömning

Banken har inte fullt ut kunnat förklara vad som hänt och varför, då en rad omständigheter försvårat utredningsarbetet, såsom bl.a. det faktum att händelsen pågått under lång tid och därmed omfattar en betydande transaktionsvolym, att delar av räkenskapsmaterialet är bristfälligt eller saknas samt att tjänstemannen ifråga på grund av sjukdom inte längre är kommunicerbar. Med anledning därav lade banken ned utredningen utan att alla frågor fått ett svar.

Finansinspektionen konstaterar att händelsen pågått under lång tid samt att sannolikt en person ensam manipulerat affärsredovisningen. Händelsen har i sig haft en begränsad omfattning och resultateffekt inom banken som helhet. Finansinspektionen finner det dock anmärkningsvärt att oegentligheterna kunnat pågå under flera år trots att den interna revisionen vid sin revision av ifrågavarande avdelning upptäckt ett antal missförhållanden.

Såvitt Finansinspektionen erfar har fortlöpande förbättringar av den interna kontrollen genomförts vid Trading under de senaste åren. Av Koncernstab Revisions årsrapport för 1998 och av den av inspektionen förordnade revisorns rapport för år 1998 framgår att den interna kontrollen förbättrats men att det fortfarande finns väsentliga brister inom Trading.

Finansinspektionen anser att banken har brutit mot bokföringslagen (1976:125; BFL) då bl.a. ett antal verifikationer saknas i bokföringen och ett antal rättelseverifikationer är mycket bristfälligt upprättade (se bl.a. BFL 4, 5 och 6 §§). Banken har i årsbokslutet för år 1997 rättat bokföringen samt kostnadsfört ett belopp på närmare 62 milj.kr.

Även om incidenten utgör en enskild händelse i banken kan banken inte undgå kritik för de brister i bankens interna kontroll som konstaterats. Finansinspektionen

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

anser att banken snarast bör åtgärda de brister som bankens internrevision framfört i dess årsrapport för år 1998 gällande Trading.

Finansinspektionen anmodar därför banken att senast den 30 december 1999 inkomma till inspektionen med redogörelse för hur de av bankens internrevision påpekade bristerna inom Trading åtgärdats.

4. Undersökning av Nordbanken Aktier

Finansinspektionens iakttagelser

Av Finansinspektionens skrivelse den 6 juni 1999 framgår bl.a. följande. Under våren 1998 uppmärksammade bankens avdelning Värdepappersservice att bankens andel av försenade leveranser till VPC-systemet var hög, särskilt för utländska kunder hos en viss mäklare. För att kunna leverera i tid träffade banken därför ett ramavtal om aktielån med en annan bank. Under tiden april till september svarade mäklaren själv för lån av aktier för leverans, men under september månad övertogs den uppgiften av en nyinrättad funktion inom avdelningen Värdepappersservice. Under mars och april hade mäklaren för kunds räkning sålt 100 000 Nokia-aktier, vilka banken levererade med hjälp av aktielån enligt ramavtalet. I april gjorde mäklaren en makulering av den kundens affär och lade den på en annan kund, men fondlikviden förblev oreglerad till december månad eftersom kunden aldrig levererade några aktier. I slutet av november började banken undersöka utestående värdepapperslån och uppmanade då mäklaren att se till att kunderna levererade sålda aktier till banken. I mitten av december genomförde mäklaren ytterligare försäljningar och makuleringar och kort tid före årsskiftet saknade banken leverans av 600 000 Nokia-aktier. Den 28 december uppmanades mäklaren att införskaffa bekräftelser från sina kunder samtidigt som bankens ledning informerades. Mäklaren kunde inte presentera någon bekräftelse från en av de tre kunderna, varför chefen för Nordbanken Aktier själv tog kontakt med kunden som då förnekade kännedom om affären. Mäklaren avstängdes och saken anmäldes till Finansinspektionen.

Finansinspektionen anförde i skrivelsen att banken i sin verksamhet inom avdelningen Nordbanken Aktier kommit att överträda olika bestämmelser,

1. 1 kap. 7 § andra stycket lagen (1991:981) om värdepappersrörelse genom att inte inhämta några uppgifter om nya kunder eller kontrollera deras identitet,
2. Finansinspektionens allmänna råd (1994:35) avseende styrning, intern information och intern kontroll inom kredit- och värdepappersinstitut genom att
  - inte ha skriftliga instruktioner för hur mäklarnas aktiehandel skall utföras (det har framkommit att det råder oklarhet om vissa muntliga instruktioner har lämnats eller inte),

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

- mäklare själva har handlagt hela kedjan vid nyuppläggning av kund från den första kontakten till inläggningen i systemet utan något godkännande eller någon kontroll av annan befattningshavare i banken,
  - mäklare har kunnat påverka adressering av avräkningsnotor, vilket medfört mäklare kunnat adressera kundens avräkningsnota till sig själv,
  - banken (Värdepappersservice) trots vetskap om att mäklare har adresserat notor till sig själv inte vidtog någon åtgärd,
  - mäklare kunnat makulera affärer utan godkännande av någon chef,
  - kontroll av makulerade affärer inte har utförts,
  - när de utestående värdepapperslånen i den ovan redovisade händelsen upptäcktes i slutet av november 1998, låta mäklaren själv ta kontakt med kunden,
  - kontrollen över konton för fondlikvider har varit bristfällig och det varit oklart om ansvaret legat på Nordbanken Aktier eller Värdepappersservice,
  - inte vidta omedelbar åtgärd när medarbetare inom Värdepappersservice i september rapporterade att vissa lån legat öppna sedan april månad, en rapport som enligt uppgift dessutom inte har nått chefen för Nordbanken Aktier,
  - inte analysera de operativa riskerna som ramavtalet om värdepapperslån kunde medföra,
  - ingå ramavtal för och börja låna aktier innan rutiner och system för att hantera de inlånade aktierna fanns på plats.
3. 7 kap. 10 § lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar har inte iakttagits genom att system och förvaltningsrutiner inte kunnat identifiera samtliga risker i verksamheten.
4. Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1998:29) om beräkning av kapitalbas och kapitalkrav för marknadsrisker och kreditrisker samt föreskrifter och allmänna råd (FFFS 1998:30) om stora exponeringar har inte iakttagits som en följd av att samtliga risker inte har identifierats.

Finansinspektionen anförde vidare i sin skrivelse bl.a. följande. Inom avdelningen Nordbanken Aktier har inte funnits tillförlitliga kontrollsystem och kontrollfunktioner för att säkerställa att verksamheten bedrivs i enlighet med gällande regler och internkontrollmiljön inom avdelningen har inte organiserats på ett tillfreds-

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

ställande sätt. Vidare har avdelningen Nordbanken Aktier inte levt upp till det grundläggande kravet, att regler och kontroll av regelefterlevnad bör utformas på ett sådant sätt att misstanke inte uppstår, att det är brister i internkontrollmiljön som är grunden till eller främjar och underlättar ett brottsligt, eller på annat sätt regelvidrigt beteende från de anställdas sida.

Nordbankens yttrande

Styrelsen anför i sitt yttrande den 29 juni 1999 bl.a. att bankens styrelse och ledning har sett mycket allvarligt på det inträffade och att det för banken är en självklarhet att regler och kontroll av regelefterlevnad utformas på ett sådant sätt att misstanke inte uppstår att det är brister i internkontrollmiljön som är grunden till eller främjar och underlättar ett brottsligt eller på annat sätt regelvidrigt beteende från de anställdas sida.

Styrelsen anför vidare att banken med anledning av de aktuella händelserna tillsatt två interna utredningar som identifierat ett antal problem inom avdelningens administrativa ordning och kontrollmiljö. Utredningarna har resulterat i att bankens styrelse beslutat om organisatoriska åtgärder, som i stort beräknas ha implementerats under september 1999. Banken har löpande informerat inspektionen om vidtagna åtgärder och banken kommer att för inspektionen fortsätta att presentera hur åtgärdsprogrammet genomförts.

Styrelsen avstår i sitt yttrande från att kommentera huruvida konstaterade brister skall anses utgöra avvikelse från av Finansinspektionen åberopade regler mot bakgrund av att banken redan vidtagit eller planerat att vidta åtgärder avseende i princip samtliga av inspektionen redovisade brister.

Finansinspektionens bedömning

Värdepappersrörelse skall enligt 1 kap. 7 § första stycket lagen om värdepappersrörelse bedrivas så att allmänhetens förtroende för värdepappersmarknaden upprätthålls och enskildas kapitalinsatser inte otillbörligen äventyras samt i övrigt så att rörelsen kan anses sund. Andra stycket är en exemplifiering av vad som konstituerar sund värdepappersrörelse, bl.a. skall institutet

- handla med erforderlig skicklighet, omsorg och skyndsamhet,
- inneha och effektivt använda sådana resurser och rutiner som behövs för att rörelsen skall kunna bedrivas på ett riktigt sätt,
- från sina kunder inhämta uppgifter om deras ekonomiska situation, erfarenhet av värdepappersmarknaden och syftet med de tjänster de efterfrågar och
- i övrigt följa alla regler som gäller för verksamheten.

Enligt 6 kap. 4 § samma lag skall Finansinspektionen vid sin tillsyn se till att en sund utveckling av värdepappersmarknaden främjas. Enligt 9 § samma kapitel skall ett tillstånd att bedriva värdepappersrörelse återkallas bl.a. om institutet genom att överträda lagen om värdepappersrörelse eller föreskrift som meddelats med stöd av lagen eller på annat sätt visat sig olämpligt att utöva sådan rörelse som tillståndet avser. I stället för att återkalla tillståndet får inspektionen, om det är tillräckligt, meddela varning enligt 9 a § första stycket samma kapitel.

Finansinspektionen kan konstatera att banken har brutit mot flera för en sund värdepappersrörelse grundläggande principer.

En princip är den s.k. dualitetsprincipen. Ett institut skall utforma interna regler och rutiner så att ingen person ensam kan handlägga en transaktion genom hela behandlingskedjan. Det måste alltså finnas rutiner och interna regler i ett institut som gör att fler än en befattningshavare blir involverad i en transaktionskedja. I bankens fall har en anställd helt på egen hand kunnat ta in nya kunder och under förhållandevis lång tid genomföra aktieaffärer till betydande belopp. Dessutom har det varit möjligt för mäklare att makulera affärer utan att någon annan befattningshavare kontrollerar makuleringen.

Vidare har det i bankens fall varit möjligt för en mäklare att påverka adressering av avräkningsnotor. Detta har medfört att en mäklare kunnat adressera kundens avräkningsnota till sig själv och därigenom undgå att någon upptäcker den bakomliggande affären. Detta förfaringsätt medför att kunden utan vetskap utsätts för stora risker. Det är anmärkningsvärt att banken, när den fick kännedom om att detta förfarande förekom, trots att detta är ett brott mot grundläggande principer för intern kontroll, inte vidtog någon åtgärd.

En annan grundläggande princip i värdepappersrörelse, liksom i annan finansiell verksamhet, är vikten av att känna kunden. Ett institut måste känna till kundens ekonomiska situation för att kunna bedöma kredit- och motpartsriskerna, för att kunna lämna rättvisande råd och för att kunna vara förvissad om att kunden inte överträder lagar och föreskrifter. Banken har haft i varje fall två för banken okända kunder. Därigenom har banken varit exponerad för risker som banken inte haft kännedom om och därför inte kunnat kontrollera.

Banken har i sin interna utredning framhållit kompetensbrister som en bidragande orsak till de bristande kontrollrutinerna. Inspektionen tar inte ställning till frågan om tillräcklig kompetens funnits inom organisationen eller inte, men har ingen anledning att invända mot bankens slutsats.

Finansinspektionen anser att banken, inom avdelningen Nordbanken Aktier har överträtt lagen om värdepappersrörelse och inspektionens föreskrifter och allmänna råd. Banken har således inte levt upp till kraven på sund värdepappersrörelse. Det faktum att det har rört sig om ett flertal olika fel och brister som förekommit

Dnr 5385-98-314

Dnr 1302-99-300

Dnr 1267-99-300

under en längre tid utan att dessa har upptäckts av kontrollsystemen är enligt inspektionens uppfattning en försvårande omständighet.

Banken har emellertid vidtagit och planerar att vidta omfattande åtgärder i syfte att stärka kontrollsystem och regelefterlevnad. Organisatoriska förändringar har vidtagits och bankens instruktioner kommer att kompletteras och omarbetas. Med beaktande av nämnda åtgärder finner Finansinspektionen att det är tillräckligt att meddela banken varning.

Banken anmodas dessutom att till Finansinspektionen inkomma med redogörelse för hur organisatoriska och andra åtgärder har genomförts eller kommer att genomföras.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen efter föredragning av avdelningschefen Håkan Klahr. I den slutliga handläggningen har även chefsjuristen Hans Schedin samt inspektörerna Ülle-Reet Jakobson och Mats Stenhammar deltagit.

Claes Norgren

Håkan Klahr

Kopia till den av inspektionen förordnade revisorn Olle Gunnarsson